

๒. กายส์ศคฺคสิกขาปท

[๒๖๙] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เซตวเน อนาถปิณฺฑติกุสฺส อารามเ.
 เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุทายี อรญฺเณ วิหฺรติ. ตสฺสายสมฺโต วิหาโร อภิวุโป โหติ ทสฺสนีโย
 ปาสาทิโก มชฺฌคฺคพฺโง สมฺนตฺวาปริยาคารโ, สฺุปลฺเณตตํ มณฺจปิจํ ภิสฺสิพฺโพหนํ,¹ ปานีโย ปริโกชนีโย
 สฺุปลฺเณจิตฺ, ปริเวณํ สฺุสมฺมณฺจํ. พหุ มนุ สฺสา อายสมฺโต อุทายิสฺส วิหารเปกฺชกา อาคจฺฉนฺติ.
 อณฺเณตโรปี พุราหฺมณเ สฺปชาปติโก, เยนายสฺมา อุทายี, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา อายสมฺนตํ
 อุทายี เอตทโวจ “อิจฺฉาม มยํ โภโต อุทายิสฺส วิหารํ เปกฺชิตฺนุ”ติ. “เตนฺหิ พุราหฺมณ ปกฺชสฺสุ”ติ
 อวาปุรณํ² อาทาย ฆฏฺิกํ อุกฺขมาณฺเฏตฺวา กวณฺเฏ ปณฺนามेतฺวา วิหารํ ปาวิสฺสิ. โสปี โข พุราหฺมณเ
 อายสมฺโต อุทายิสฺส ปิณฺฑจิตฺ ปาวิสฺสิ. สปิ โข พุราหฺมณเ ตสฺส พุราหฺมณสฺส ปิณฺฑจิตฺ ปาวิสฺสิ. อถ โข
 อายสฺมา อุทายี เอกจฺเจ วาตปาเน วิวฺรณฺโต เอกจฺเจ วาตปาเน ธเกนฺโต คพฺภํ อณฺุปริคนฺตฺวา
 ปิณฺฑจิตฺ อาคนฺตฺวา ตสฺสา พุราหฺมณฺนิยา องฺคมงฺคานิ ปฺรามสฺสิ. อถ โข โส พุราหฺมณเ อายสมฺตา
 อุทายินา สทฺธิํ ปฺริสฺสมิเมทิตฺวา อคฺมาสิ. อถ โข โส พุราหฺมณเ อตฺตโน อตฺตมนวาชํ นิจฺฉาเรสิ
 “อุพฺพารา อิเม สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา, เย อิเม เอรุเป อรญฺเณ วิหฺรณฺติ; ภวฺปิ อุทายี อุพฺพารโ, โย
 เอรุเป อรญฺเณ วิหฺรติ”ติ.

เอวํ วุตฺเต, สปิ พุราหฺมณเ ตํ พุราหฺมณเ เอตทโวจ “ภูโต ตสฺส อุพฺพารตา ? ยเถว เม ตวํ
 องฺคมงฺคานิ ปฺรามสฺสิ, เอรุเมว เม สมณเ อุทายี องฺคมงฺคานิ ปฺรามสฺสิ”ติ. อถ โข โส พุราหฺมณเ
 อุชฺฌายติ ชียยติ วิปาเจติ “อถชฺชินอ อิเม สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา ทุสฺสีลา มุสฺสาวาทิโน; อิเม หิ นาม
 ฌมฺมาจาริโน สมฺมาจาริโน พุราหฺมณฺจาริโน สจฺจวาทิโน สีสฺสนฺโต กฺลยาณฌมฺมา ปฺริชานิสฺสนฺติ; นตฺถิ
 อิเมสํ สามณฺเณ, นตฺถิ อิเมสํ พุราหฺมณฺเณ, นนฺจํ อิเมสํ สามณฺเณ, นนฺจํ อิเมสํ พุราหฺมณฺเณ; ภูโต
 อิเมสํ สามณฺเณ ? ภูโต อิเมสํ พุราหฺมณฺเณ ? อปคฺตา อิเม สามณฺเณ, อปคฺตา อิเม พุราหฺมณฺเณ;
 กถํ หิ นาม สมณเ อุทายี มม ภริยาย องฺคมงฺคานิ ปฺรามสฺสิสฺสตี ? น หิ สกฺกา กุลิตฺถีหิ กุลิตฺถาหิ
 กุลฺกุมารีหิ กุลฺลฺลฺหาหิ กุลฺลฺลฺหาหิ อารามํ วา วิหารํ วา คนฺตุ; สจฺเจ หิ³ กุลิตฺถิโย กุลิตฺถโร⁴
 กุลฺกุมาริโย กุลฺลฺลฺหาโย กุลฺลฺลฺหาโย อารามํ วา วิหารํ วา คจฺเจยฺยํ, ตาปี สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา
 ทุเสยฺยณฺุ”ติ.

อถโสสุ โข ภิกฺขุ ตสฺส พุราหฺมณสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ชียยนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺส, เย เต ภิกฺขุ
 อปฺปิจฺฉา สนฺตฺตฺตฺวา ลชฺชินอ กุกฺกจฺจกา สิกฺขาการมา,⁵ เต อุชฺฌายนฺติ ชียยนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ
 นาม อายสฺมา อุทายี มาตุคฺคาเมน สทฺธิํ กายส์ศคฺคํ สฺมาปชฺชินฺตฺติ”ติ. อถ โข เต ภิกฺขุ อายสมฺนตํ

¹ ฉ. ม. ภิสฺสิพฺโพหนํ

² ส. อวาปุรณํ

³ ฉ. ม. หิสฺสทโท นตฺถิ

⁴ ส. ส. กุลิตฺถาโย

⁵ ฉ. ม. ‘สนฺตฺตฺตฺวา ลชฺชินอ กุกฺกจฺจกา สิกฺขาการมา’ติ อิทํ นตฺถิ

อุทายเป็น อเนกปริยาเยน วิครหิตวา ภควโต เอตมตถํ อโรเจสฺสุ. อถ โข ภควา เอตสฺมี นิทานเ
 เอตสฺมี ปกรณ วิกขุสฺสํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อายสฺมนตํ อุทายี ปฏิปุจฺฉิ “สจฺจํ กิร ตวํ อุทายี
 มาตุคามเนน สทฺธิ กายสํสคฺคํ สฺมาปชฺชสี”ติ. “สจฺจํ ภควา”ติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา “อนนฺจฺฉวิกํ
 โมฆปุริส อนนฺจฺฉิมิกํ อปฺปฏิรูปํ อสฺสามณํ อกบปิยํ อกรณียํ; กถํ หิ นาม ตวํ โมฆปุริส
 มาตุคามเนน สทฺธิ กายสํสคฺคํ สฺมาปชฺชิสฺสสิ ? นนฺ มยา โมฆปุริส อเนกปริยาเยน วิราคาย ฐมฺไม
 เทสิโต, โน สฺราคาย ฯเปฯ กามปริพาหานํ วุปลโม อุกฺขาโต ? เนตํ โมฆปุริส อปฺปสนฺนํ นว
 ปสฺสาทาย ฯเปฯ เอรณฺจ ปน วิกฺขเว อิมํ สีกฺขาปทํ อุทฺธิเสยฺยาถ

[๒๗๐] “โย ปน วิกฺขุ โอิติณฺโณ วิปริณตฺน จิตฺเตน มาตุคามเนน สทฺธิ กายสํสคฺคํ
 สฺมาปชฺชเยยฺย หตฺถคฺคาหํ วา เวณิคฺคาหํ วา อณฺยตฺรสฺส วา อณฺยตฺรสฺส วา องฺคสฺส
 ปฺรามสนํ, สํมาทิสฺโส”ติ.

[๒๗๑] โย ปนาติ : โย ยาทิสฺโส ฯเปฯ วิกฺขุติ : ฯเปฯ อยํ อิมสฺมี อตฺเถ อธิปฺเปโต ‘วิกฺขุ’ติ.

โอติณฺโณ นาม สฺวรตฺโต อเปกฺขวา ปฏิพทฺชจิตฺโต.

วิปริณตฺนฺติ รตฺตํปี จิตฺตํ วิปริณตํ, ทฺถจฺปี จิตฺตํ วิปริณตํ, มุฬฺหํปี จิตฺตํ วิปริณตํ. อปิ
 รตฺตํ จิตฺตํ อิมสฺมี อตฺเถ อธิปฺเปตํ ‘วิปริณตฺน’ติ.

มาตุคามเนน นาม มนุสฺสฺ สิตฺถี, น ยกฺชี, น เปตี, น ติรจฺฉานคฺตา, อนฺตมฺโส ตทฺหฺชาตฺวาปี
 ทาริกา, ปเคว มหตฺตรี.⁶

สทฺธินฺติ : เอกโต.

กายสํสคฺคํ สฺมาปชฺชเยยฺยาติ : อชฺฉมาจาโร วุจฺจติ.

หตฺถโก นาม กปฺปรี อุปาทาย ยาว อคฺคนฺชา.

เวณิ นาม สฺทฺทเกสา วา สฺตฺตมิสฺสา วา มาลามิสฺสา วา หิรณฺยมิสฺสา วา สฺวณฺณมิสฺสา
 วา มุตฺตคามิสฺสา วา มณฺนิมิสฺสา วา.

องฺคํ นาม หตฺถญฺจ เวณิญฺจ จเปตฺวา อวเสสํ องฺคํ นาม.

[๒๗๒] อามสนา, ปฺรามสนา, โอมสนา, อุมฺมสนา, โอลงฺฆนา, อุลฺลงฺฆนา, อากทฺฒนา,
 ปฏิกทฺฒนา, อภินิคฺคณฺหนา, อภินิปปิพฺหนา, คหณํ, อฺปนฺนฺติ.

อามสนา นาม อามญฺจมตฺตา.

ปฺรามสนา นาม อิตฺโต จิตฺโต จ สญฺโจปนา.

โอมสนา นาม เหฏฺฐา โอโรปนา.

อุมฺมสนา นาม อุทฺธํ อฺจฺจารณา.

โอลงฺฆนา นาม เหฏฺฐา โอนมฺนา.

อุลฺลงฺฆนา นาม อุทฺธํ อฺจฺจารณา.

อากทฺฒนา นาม อวิญฺชนา.

ปฏิกทฺฒนา นาม ปฏิปณฺนามนา.

⁶ อ. ฉ. ม. มหตฺตรี

โมกฺขาธิปฺปาโย กาเยน วายมตี, น จ ผสฺสํ ปฏฺวีชานาตี, อนาปตฺตี.

โมกฺขาธิปฺปาโย น จ กาเยน วายมตี, ผสฺสํ ปฏฺวีชานาตี, อนาปตฺตี.

โมกฺขาธิปฺปาโย น จ กาเยน วายมตี, น จ ผสฺสํ ปฏฺวีชานาตี, อนาปตฺตี.

[๒๘๐] อนาปตฺตี อสฺสจฺจจ อสฺตียา อชานนฺตสฺส อสาทียนฺตสฺส อุมมตฺตกสฺส ชิตตจิตฺตสฺส เวทนาภูฏสฺส อาทิกมฺมิกสฺสาตี.

วินิตวตฺตอุทฺททานคาถา

“มาตา ธีตา จ ภคินี ¹²	ชಾಯา ยกฺขี จ ปณฺทโก
สุตฺตา มตา ตีรจฺจานา	ทารุธีตฺลิกาย จ.
สมฺปปีเพ สงฺกโม มคฺโค	รฺกฺโข นาวา จ รชฺชฺช จ
ทณฺโฑ ปตฺตํ ปณฺาเมสี	วณฺเท วายมิ นจฺจุเป”ตี.

วินิตวตฺต

[๒๘๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ มาตุยา มาตุเปเมน อามสี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี “กจฺจ นฺุ โข อหํ สํฆาทีเสสฺสํ อาปตฺตี อาปนฺโน”ตี. ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะสี. “อนาปตฺตี ภิกฺขุ สํฆาทีเสสฺสสฺส, อาปตฺตี ทุกฺกภูฏสฺสา”ตี. (๑)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ธีตฺยา ธีตฺุเปเมน อามสี ฯเปฯ ภคินียา ภคินีเปเมน อามสี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะสี. “อนาปตฺตี ภิกฺขุ สํฆาทีเสสฺสสฺส, อาปตฺตี ทุกฺกภูฏสฺสา”ตี. (๒ - ๓)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ปุรฺาณทฺุติยิกาย กายสํสคฺคํ สมาปชฺชตี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี ฯเปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อาปนฺโน สํฆาทีเสสนฺ”ตี. (๔)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ยกฺขินียา กายสํสคฺคํ สมาปชฺชตี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี ฯเปฯ “อนาปตฺตี ภิกฺขุ สํฆาทีเสสฺสสฺส, อาปตฺตี อุลลจฺจยสฺสา”ตี. (๕)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ปณฺทกสฺส กายสํสคฺคํ สมาปชฺชตี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี ฯเปฯ “อนาปตฺตี ภิกฺขุ สํฆาทีเสสฺสสฺส, อาปตฺตี อุลลจฺจยสฺสา”ตี. (๖)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ สุตฺตติตฺถียา กายสํสคฺคํ สมาปชฺชตี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี ฯเปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อาปนฺโน สํฆาทีเสสนฺ”ตี. (๗)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ มตฺตติตฺถียา กายสํสคฺคํ สมาปชฺชตี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี ฯเปฯ “อนาปตฺตี ภิกฺขุ สํฆาทีเสสฺสสฺส, อาปตฺตี อุลลจฺจยสฺสา”ตี. (๘)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ตีรจฺจานคตฺตติตฺถียา กายสํสคฺคํ สมาปชฺชตี. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสี ฯเปฯ “อนาปตฺตี ภิกฺขุ สํฆาทีเสสฺสสฺส, อาปตฺตี ทุกฺกภูฏสฺสา”ตี. (๙)

¹² อี. ฉ. ม. มาตา ธีตา ภคินี จ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ ทารุณีตลิกาย กายสํสคฺคํ สฺมาปชฺชติ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ
อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา”ติ. (๑๐)

[๒๕๒] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา อิตฺถิโย อญฺญตโร ภิกขุ สมฺปเปตฺวา
พาหาปรมฺปราย เนลฺลํ.¹³ ตสฺส กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ๕เปฯ “สาทิย ¹⁴ ตฺวํ ภิกขุ”ติ. “นํหิ ภควา
สาทิยน”ติ.¹⁵ “อนาปตฺติ ภิกขุ อสาทิยนตฺสสา”ติ. (๑๑)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ อิตฺถิยา อภิวุพฺพหิ สงฺกมํ สारตฺโต สญฺจาเลสิ. ตสฺส
กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา”ติ. (๑๒)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ อิตฺถิ ปฏฺฐิเปถ ปสฺสิตฺวา สारตฺโต อํสฺกุณฺณ ปหาริ
อทาสิ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ๕เปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกขุ อาปนฺโน สํฆาติเสสน”ติ. (๑๓)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ อิตฺถิยา อภิวุพฺพหิ รุกฺขํ สारตฺโต สญฺจาเลสิ. ตสฺส
กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา”ติ. (๑๔)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ อิตฺถิยา อภิวุพฺพหิ นาวํ สारตฺโต สญฺจาเลสิ. ตสฺส
กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา”ติ. (๑๕)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ อิตฺถิยา คหิตํ รัชฺชํ สारตฺโต อาวิญฺชิ.¹⁶ ตสฺส กุกฺกุจฺจํ
อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ฏฺลลจฺจยสฺสา”ติ. (๑๖)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ อิตฺถิยา คหิตํ ทณฺฑํ สारตฺโต อาวิญฺชิ. ตสฺส
กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ฏฺลลจฺจยสฺสา”ติ. (๑๗)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ สारตฺโต อิตฺถิ ปตฺเตน ปณาเมสิ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ
อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ฏฺลลจฺจยสฺสา”ติ. (๑๘)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ อิตฺถิยา วนฺทนฺติยา สारตฺโต ปาหํ อฺจฺจาเรสิ. ตสฺส
กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ๕เปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกขุ อาปนฺโน สํฆาติเสสน”ติ. (๑๙)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกขุ “อิตฺถิ คฺเขสฺสามิ”ติ วายมิตฺวา น จฺจปี. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ
อโหสิ “กจฺจ นฺ โข อหิ สํฆาติเสสํ อาปตฺตี อาปนฺโน”ติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. “อนาปตฺติ
ภิกขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา”ติ. (๒๐)

กายสํสคฺคสิทฺทาปํ นิฏฺฐิตํ ทฺติยํ.

¹³ ฉ. อาเนลฺลํ

¹⁴ ส. สาทิยสิ

¹⁵ ส. สาทิยามิตฺติ

¹⁶ ฉ. ม. อาวิญฺฉิ

๓. ทุฏฐุลลาจาสิกขาปท

[๒๘๓] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกัสส อารามे.
 เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุทายี อรญฺเณ วิหริติ. ตสฺสายสมฺโต วิหาโร อภิรุโป โหติ ทสฺสนึโย
 ปาสาทิโก. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหฺลา อิตฺถิโย อารามํ อคฺมํสุ¹⁷ วิหารเปกฺขิกาโย. อถ โข ตา
 อิตฺถิโย, เยนายสฺมา อุทายี, เตนฺปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตฺตํ อุทายี เอตทโวจฺจุ “อิจฺฉาม
 มยํ ภนฺเต อยฺยสฺส วิหารํ เปกฺขิตฺนุ”ติ. อถ โข อายสฺมา อุทายี ตา อิตฺถิโย วิหารํ เปกฺษาเปตฺวา
 ตาสํ อิตฺถีนํ วจฺจมคฺคํ ปสฺสาวมคฺคํ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ยาจติปิ อายาจติปิ
 ปุจฺจติปิ ปฏิปุจฺจติปิ อัจฺฉติปิ อนุสาสติปิ อุกโกสติปิ. ยา ตา อิตฺถิโย ฉินฺนกา¹⁸ ชุตฺติกา อหิริกา
 อหฺลํ,¹⁹ ตา อายสฺมตา อุทายินา สทฺธิ อฺหฺสนฺติปิ อุลลปฺนฺติปิ อฺชฺชคฺชนฺติปิ²⁰ อุปฺผณฺเทนฺติปิ. ยา
 ปน ตา อิตฺถิโย หิริมนา, ตา นิกฺขมิตฺวา ภิกฺขุ อฺชฺชมาเปนฺติ “อิทํ ภนฺเต น ฉนฺนํ น ปฏิรูปี,
 สามีเกนปี มยํ เหวํ วุตฺตา น อิจฺเจยฺยาม, กิ ปนฺยเยน อุทายินา”ติ. เย เต ภิกฺขุ อปฺปิจฺฉา สฺนตฺตฺวา
 ลชฺชติโน กุกฺกจฺจกา สิกฺขาการมา,²¹ เต อฺชฺชมายนฺติ ชียฺยนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม อายสฺมา อุทายี
 มาตฺตคามํ ทุฏฐุลลาหิ วาจาหิ โอบาสิสฺสตี”ติ. อถ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมนตฺตํ อุทายี อเนกปริยาเยน
 วิครหิตฺวา ภควโต เอตมตฺถํ อารโหเสสฺสุ. อถ โข ภควา เอตสฺมึ นินทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ
 สฺนนิปาตาเปตฺวา อายสฺมนตฺตํ อุทายี ปฏิปุจฺจติ “สจฺจํ กิร ตวํ อุทายิ มาตฺตคามํ ทุฏฐุลลาหิ วาจาหิ
 โอบาสิสฺสตี. “สจฺจํ ภควา”ติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา “อนนฺจจฺจวํโก โมชฺชปฺริสฺ อนฺนุโลมิกํ อปฺปฏิรูปี
 อสฺสามณฺกํ อกปฺปิยํ อกรณึยํ; กถํ หิ นาม ตวํ โมชฺชปฺริสฺ มาตฺตคามํ ทุฏฐุลลาหิ วาจาหิ
 โอบาสิสฺสตี ? นนุ มยา โมชฺชปฺริสฺ อเนกปริยาเยน วิราคาย ฌมฺโม เทสิโต, โน สฺราคาย ๗เปย
 กามปริพาหานํ วุปฺสโม อกฺขาโต ? เนตํ โมชฺชปฺริสฺ อปฺปสฺนฺนํ วา ปสาทาย ๗เปย เหวญฺจ ปน
 ภิกฺขเว อิมํ สิกฺขาปทํ อุททิสฺเสยฺยาถ

[๒๘๔] “โย ปน ภิกฺขุ โอบิตฺถุณฺโณ วิปริณฺเตน จิตฺเตน มาตฺตคามํ ทุฏฐุลลาหิ วาจาหิ
 โอบาสฺเสยฺย, ยถาตํ ยฺวาทิ ยฺวาทิ เมถุนุปฺสํหิตาหิ, สํฆาทิสฺเสส”ติ.

[๒๘๕] โย ปนาติ : โย ยาทิสฺส ๗เปย ภิกฺขุติ : ๗เปย อยํ อิมสฺมึ อตฺเถ อธิปฺเปโต ‘ภิกฺขุ’ติ.

โอบิตฺถุณฺโณ นาม สวรรตฺโต อเปกฺขวา ปฏิพทฺชจิตฺโต.

วิปริณฺตฺนฺติ : รัตตํปี จิตฺตํ วิปริณฺตํ, ทุฏฐุปี จิตฺตํ วิปริณฺตํ, มุพฺหํปี จิตฺตํ วิปริณฺตํ. อปิ
 รัตตํ จิตฺตํ อิมสฺมึ อตฺเถ อธิปฺเปตํ ‘วิปริณฺตฺนฺติ’.

¹⁷ ฉ. ม. อาคมฺสุ

¹⁸ ฉ. ฉินฺนิกา

¹⁹ อ. ฉ. ม. ‘อหฺลํ’ติ อิทํ นตฺถิ

²⁰ ส. อฺชฺชคฺชนฺติปิ

²¹ ฉ. ม. ‘สฺนตฺตฺวา ลชฺชติโน กุกฺกจฺจกา สิกฺขาการมา’ติ อิทํ นตฺถิ

มาตุคามไม นาม : มนุสสิตฤๅ, น ยกฐี, น เปตี, น ตีรจจนคตา, วิญญู ปฎิพลา สุภาสิต
ทพภาสิต์ ทฎุจุลลาทฎุจุลล อชานิตุ.

ทฎุจุลลา นาม วาจา วจจมคคปสสาวมคคเมถุนธมมปฎิสัยุตตา วาจา.

โอบาเสยยาติ : อชฎมาจาโร วุจจติ.

ยถา ตํ ยววา ยวตินุตติ : ทหโร ทหรี ตรุโณ ตรุณี กามโกคิ กามโกคินี.

เมถุนปสยหิตาหิติ : เมถุนธมมปฎิสัยุตตาหิ วาจาหิ.

สัฆาทิสเสสตี : ๕เป๕ เตนปี วุจจติ “สัฆาทิสเสส”ติ.

เทว มคเค อาทิสส วณณปี ภณติ อวณณปี ภณติ ยาจติปี อายาจติปี ปุจจติปี
ปฎิปุจจติปี อัจจติปี อนุสาสติปี อุกโกสติปี.

วณณ ภณติ นาม เทว มคเค โถเมติ วณณติ สัสตี.

อวณณ ภณติ นาม เทว มคเค ชุ้เสติ วมเมติ ครหติ.

ยาจติ นาม “เทหิ เม,²² อรหสิ เม ทาตุน”ติ.

อายาจติ นาม “กทา เต มาตา ปสัทิสสตี ? กทา เต ปิตา ปสัทิสสตี ? กทา เต เทวตาโย
ปสัทิสสนตี ? กทา เต²³ สุขโณ สุลโย สุมุหุตโต ภวิสสตี ? กทา เต เมถุน ธรรม ลภิสสามิ”ติ.

ปุจจติ นาม “กถั ตวํ สามิกสส เทสิ ? กถั ชารสส เทสิ”ติ.

ปฎิปุจจติ นาม “เอวํ กิร ตวํ สามิกสส เทสิ, เอวํ ชารสส เทสิ”ติ.

อัจจติ นาม ปุฎุจ โภณติ “เอวํ เทหิ, เอวํ เทนตา สามิกสส ปิยา ภวิสสตี มนาปา
จา”ติ.

อนุสาสติ นาม อปุฎุจ โภณติ “เอวํ เทหิ, เอวํ เทนตา สามิกสส ปิยา ภวิสสตี มนาปา
จา”ติ.

อุกโกสติ นาม “อนิมิตตาสิ, นิमितตมตตาสิ, อโลหิตาสิ, อวโลหิ ตาสิ, อวโจฬาสิ,
ปคฆรณตีสิ, สิชรณตีสิ, อิตถิปณทกาสิ, เวปริสิกาสิ, สมภินนาสิ, อุกโตพยุณชนกาสิ”ติ.

[๒๘๖] อิตถี ๑ โหติ อิตถีสถณปี สारतโต ๑, ภิกขุ ๑ นํ อิตถिया วจจมคคํ ปสสาวมคคํ
อาทิสส วณณปี ภณติ อวณณปี ภณติ ยาจติปี อายาจติปี ปุจจติปี ปฎิปุจจติปี อัจจติปี
อนุสาสติปี อุกโกสติปี, อาปตติ สัฆาทิสเสส.

อิตถี ๑ โหติ เวมตีโก ๕เป๕ ปณทกสถณปี ๕เป๕ ปริสสถณปี ๕เป๕ ตีรจจนคตสถณปี
सारตโต ๑, ภิกขุ ๑ นํ อิตถिया วจจมคคํ ปสสาวมคคํ อาทิสส วณณปี ภณติ อวณณปี ภณติ
๕เป๕ อุกโกสติปี, อาปตติ อุลลจจยส.

ปณทโก ๑ โหติ ปณทกสถณปี สारตโต ๑, ภิกขุ ๑ นํ ปณทกสส วจจมคคํ ปสสาวมคคํ
อาทิสส วณณปี ภณติ อวณณปี ภณติ ๕เป๕ อุกโกสติปี, อาปตติ อุลลจจยส.

²² ส. เทหิ เม, ททาหิ เม

²³ ฉ. ม. ‘เต’ อิตถิ อิทํ นตถิ

อิตถี ๑ ปณฺทโก ๑ อุมินฺนํ อิตถีสถฺวณํ สारตโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ อุมินฺนํ วจฺจมคฺคํ ปสฺสวามคฺคํ จเปตฺวา อชฺชกํ อุมฺพชาณฺณมณฺฑลํ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ๕เปฯ อกฺโกสตีปี, อาปตฺติ อุลลจฺเจเนน ทุกฺกฏสฺส ๕เปฯ

อิตถี ๑ โหติ อิตถีสถฺวณํ สारตโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ อิตถียา อุมฺพชกํ อโชชาณฺณมณฺฑลํ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ๕เปฯ อกฺโกสตีปี, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

ปณฺทโก ๑ โหติ อิตถีสถฺวณํ ๕เปฯ ปุริโส ๑ โหติ อิตถีสถฺวณํ ๕เปฯ ตีรจฺฉานคโต ๑ โหติ อิตถีสถฺวณํ ๕เปฯ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

เทว อิตถียอ ทฺวินนํ อิตถีนํ อิตถีสถฺวณํ สारตโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ทฺวินนํ อิตถีนํ อุมฺพชกํ อโชชาณฺณมณฺฑลํ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ๕เปฯ อกฺโกสตีปี, อาปตฺติ ทฺวินนํ ทุกฺกฏานํ ๕เปฯ

อิตถี ๑ ปณฺทโก ๑ อุมินฺนํ อิตถีสถฺวณํ สारตโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ อุมินฺนํ อุมฺพชกํ อโชชาณฺณมณฺฑลํ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ๕เปฯ อกฺโกสตีปี, อาปตฺติ ทฺวินนํ ทุกฺกฏานํ ๕เปฯ

อิตถี ๑ โหติ อิตถีสถฺวณํ สारตโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ อิตถียา กายปฏฺิพทฺ์ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ๕เปฯ อกฺโกสตีปี, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

ปณฺทโก ๑ โหติ ๕เปฯ ปุริโส ๑ โหติ ๕เปฯ ตีรจฺฉานคโต ๑ โหติ ๕เปฯ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

เทว อิตถียอ ทฺวินนํ อิตถีนํ อิตถีสถฺวณํ สारตโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ทฺวินนํ อิตถีนํ กายปฏฺิพทฺ์ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ๕เปฯ อกฺโกสตีปี, อาปตฺติ ทฺวินนํ ทุกฺกฏานํ ๕เปฯ

อิตถี ๑ ปณฺทโก ๑ อุมินฺนํ อิตถีสถฺวณํ สारตโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ อุมินฺนํ กายปฏฺิพทฺ์ อาทิสฺส วณฺณนํปี ภณฺติ อวณฺณนํปี ภณฺติ ๕เปฯ อกฺโกสตีปี, อาปตฺติ ทฺวินนํ ทุกฺกฏานํ ๕เปฯ

[๒๔๗] อนาปตฺติ อตฺถปฺุเรกฺขารสฺส ธมฺมปฺุเรกฺขารสฺส อนุสาสนีปฺุเรกฺขารสฺส อุมมตฺตกสฺส อาทิภมฺมิภสฺสชาติ.

วินิตวตฺถุทฺุทฺานคาถา

“โลहितกํ กกฺกสภาณฺณนํ ขรํ ทีชฌญจ วาปีตํ
กจฺจि สํสีทตี²⁴ มคฺโค ? สทฺธา ทาเนน กมฺมฺนา”ติ.

วินิตวตฺถุ

[๒๔๘] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถี นวรตฺตํ กมฺพลํ ปารุตา โหติ. อญฺญตโร ภิกฺขุ สारตโต ตํ อิตถี เอตทโวจ “โลहितํ โข เต ภคินี”ติ. สา น ปฏฺิวิชาณี, “อามอญฺย นวรตฺโต กมฺพล”ติ. ตสฺส กุกฺกจฺจํ อโหสิ “กจฺจิ นฺุ โข อหํ สํฆาทีเสสฺสํ อาปตฺตี อาปนโน”ติ. ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะสิ. “อนาปตฺติ ภิกฺขุ สํฆาทีเสสฺสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา”ติ. (๑)

²⁴ ส. สํสรตี

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถึ กกฺกสมฺพลํ²⁵ ปารุ ตา โหติ. อญฺญตโร ภิกฺขุ
 สारตฺโต ตํ อิตถึ เอตทโวจ “ กกฺกสโลมํ โข เต ภคินี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี, “อาม อยฺย
 กกฺกสมฺพลํ”ติ. ตสฺส กุกฺกัจจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกฺขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสา”ติ. (๒)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถึ นวาวุตฺ²⁶ กมฺพลํ ปารุตา โหติ. อญฺญตโร ภิกฺขุ
 สारตฺโต ตํ อิตถึ เอตทโวจ “อากิณฺณโลมํ โข เต ภคินี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี, “อาม อยฺย นวาวุโต²⁷
 กมฺพลํ”ติ. ตสฺส กุกฺกัจจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกฺขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสา”ติ. (๓)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถึ ชรกกมฺพลํ ปารุตา โหติ. อญฺญตโร ภิกฺขุ สारตฺโต ตํ
 อิตถึ เอตทโวจ “ชรกโลมํ โข เต ภคินี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี, “อาม อยฺย ชรกกมฺพลโก”ติ. ตสฺส กุกฺกัจจํ
 อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกฺขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสา”ติ. (๔)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถึ ทิมฺปาวารุ²⁸ ปารุตา โหติ. อญฺญตโร ภิกฺขุ สारตฺโต
 ตํ อิตถึ เอตทโวจ “ทิมฺโลมํ โข เต ภคินี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี, “อาม อยฺย ทิมฺปาวารุ”ติ.²⁹ ตสฺส
 กุกฺกัจจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกฺขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสา”ติ. (๕)

[๒๔๙] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถึ เขตตํ วปาเปตฺวา อาคจฺจติ. อญฺญตโร
 ภิกฺขุ สारตฺโต ตํ อิตถึ เอตทโวจ “วาปีตํ โข เต ภคินี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี, “อาม อยฺย, โน จ โข
 ปฏฺวิจฺจตฺนุ”ติ. ตสฺส กุกฺกัจจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกฺขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสา”ติ.
 (๖)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ปริพฺพาซิกํ ปฏฺปิเถ ปสฺสิตฺวา สारตฺโต ตํ ปริพฺพาซิกํ
 เอตทโวจ “กจฺจิ ภคินี เต มคฺโค สํสีทตี”ติ.³⁰ สา น ปฏฺวิชานี, “อาม ภิกฺขุ ปฏฺปิพฺพชิสฺสตี”ติ. ตสฺส
 กุกฺกัจจํ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตฺติ ภิกฺขุ สํฆาติเสสฺส, อาปตฺติ ฏฺลลจฺจยสฺสา”ติ. (๗)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ สारตฺโต อญฺญตโร อิตถึ เอตทโวจ “สทฺธาสิ ตฺวํ
 ภคินี; อปีจ ยํ สามิกสฺส เทสิ, ตํ นมฺหากํ เทสิ”ติ. “กึ ฆนฺเต”ติ. “เมณฺณมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกฺกัจจํ
 อโหสิ ๕เปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อาปนฺโน สํฆาติเสสนุ”ติ. (๘)

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ สारตฺโต อญฺญตโร อิตถึ เอตทโวจ “สทฺธาสิ ตฺวํ
 ภคินี; อปีจ ยํ อคฺคทานํ, ตํ นมฺหากํ เทสิ”ติ “กึ ฆนฺเต อคฺคทานนุ”ติ. “เมณฺณมฺมนุ”ติ. ตสฺส

²⁵ ฉ. ม. ชรกกมฺพลํ

²⁶ ส. นวโรตํ

²⁷ ส. นวโรโต

²⁸ ฉ. ม. ปาวารุ

²⁹ ฉ. ม. ปาวาโร

³⁰ ส. สํสรตีติ

กุกุกจจ๋ อโหสิ ๕เปฯ “อาปตตี ตวั ภิกขุ อาปนโน สัมมาทิเสสสน”ติ. (๙)

เตน ไช ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถี กम्मํ กโรติ. อญฺญตโร ภิกขุ สารตโต ตํ อิตถี เอตทโวจ “ติฏฺฐ ภคินี, อหํ ภริยสสามี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี. ตสฺส กุกุกจจ๋ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตติ ภิกขุ สัมมาทิเสสสน, อาปตติ ทุกุกฺกุสสา”ติ.(๑๐)

เตน ไช ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถี กम्मํ กโรติ. ภิกขุ สารตโต ตํ อิตถี เอตทโวจ “นีสีท ภคินี, อหํ ภริยสสามี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี. ตสฺส กุกุกจจ๋ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตติ ภิกขุ สัมมาทิเสสสน, อาปตติ ทุกุกฺกุสสา”ติ. (๑๑)

เตน ไช ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถี กम्मํ กโรติ. อญฺญตโร ภิกขุ สารตโต ตํ อิตถี เอตทโวจ “นิปฺชช ภคินี, อหํ ภริยสสามี”ติ. สา น ปฏฺวิชานี. ตสฺส กุกุกจจ๋ อโหสิ ๕เปฯ “อนาปตติ ภิกขุ สัมมาทิเสสสน, อาปตติ ทุกุกฺกุสสา”ติ. (๑๒)

ทฎฺฐลลวจาสิกขาปทํ นิฎฺฐิตํ ตติยํ

๔. อตฺตกามปาริจริยสิกขาปท

[๒๙๐] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สวตถึยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑทิกฺกสฺส อารามे. เตน ไช ปน สมเยน อายสฺมา อุทายี สวตถึยํ กุลฺลปโก โหติ, พหุทานิ กุลานิ อุปสงฺกมตี. เตน ไช ปน สมเยน อญฺญตฺรา อิตถี มตฺตปติกา อภิวฺปา โหติ ทสฺสนีเยา ปาสาทิกกา. อถ ไช อายสฺมา อุทายี ปุพฺพณฺหสมฺมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจี้วรมาทาย, เยน ตสฺสา อิตถิยา นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นีสีท. อถ ไช सा อิตถี, येन आयस्मा อุทายี, तेनฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสมฺนตฺํ อุทายี อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺํ นีสีท; เอกมฺนตฺํ นีสินฺนํ ไช ตํ อิตถี อายสฺมา อุทายี ऋมिया गदाय सन्नुत्ससि समात्पेसि समुत्तेसेसि सम्पहंसि. อถ ไช सा อิตถี อายสมฺตา อุทายินา ऋमिया गदाय सन्नुत्ससिता समात्पिता समुत्तेसिता सम्पहंसिता อายสมฺนตฺํ อุทายี เอตทโวจ “วเพยฺยาถ ฆนฺเต, येन अट्ठे, पृष्णिपला मयं उय्यसฺส ทาट्टु, यत्थिํ จีวรปิณฺฑทपात् सेนาสนคिलानपจ्जयणेषชฺชปริขารน”ติ.³¹ “น ไช ते ภคिनि ओम्हकं तुल्लगा, यत्थिं जीवरपिण्डทपात् सेनाสนคिलानपज्जयणेषชฺชपरिखारा; अपिच च³² ये ओम्हकं तुल्लगे, तं ओम्हकं तेहि”ติ . “กั ฆนฺเต”ติ. “เมถฺนธฺมฺน”ติ. “อตฺถे ฆนฺเต”ติ. “อตฺถे ภคินี”ติ. “เอहि ฆนฺเต”ติ โอวรกํ ปวิสิตฺวา สาฏ्ฐกं นิฏฺฐิปปิตฺวา มญฺจเก อุตฺตานา นิปฺชช.

อถ ไช อายสฺมา อุทายี, येन सा अित्ठि, तेनฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา “โก อิมं वसं तुक्कนं อามสิสฺสตี”ติ นิฎฺฐุภิตฺวา³³ ปกฺกามิ. อถ ไช सा अित्ठि อุกฺกมยตี ชียฺยตี วิปาเจตี “อลชฺชินอ อิเม

³¹ อ. ... ปริขารานนฺติ

³² อ. ฉ. ไชสทโท นตฺถิ

³³ ส. นฺนุฏฺฐิตฺวา; ก. นฺนุฏฺฐิตฺวา; นิฎฺฐุภิตฺวา

สมณสา สกยปุตติยา ทุสสีลา มุสาวาทิโน; อิเม หิ นาม ฐมมจาริโน สมจาริโน พรหมจาริโน
 สจจวาทีโน สีสวณโต กถยาณธมมา ปฏิจานิสสนติ. นตถิ อิเมสํ สามญญํ, นตถิ อิเมสํ
 พรหมญญํ; นญฺจํ อิเมสํ สามญญํ, นญฺจํ อิเมสํ พรหมญญํ; กุโต อิเมสํ สามญญํ ? กุโต อิเมสํ
 พรหมญญํ ? อปคตา อิเม สามญญา, อปคตา อิเม พรหมญญา; กถํ หิ นาม สมโณ อูทายี มํ
 สามํ เมถุนธมมํ ยาจิตวา ‘โก อิมํ วสลํ ทุคฺคณฺหํ อามสิสฺสตี’ติ นิฏฺฐกิตฺวา ปกฺกมิสฺสตี ? กิํ เม
 ปาปกํ ? กิํ เม ทุคฺคณฺหํ ? กิสฺสาหํ³⁴ เกน หายามิ”ติ. อญญาปิ อิตฺถิโย อุชฺฌายนฺติ ชียยนฺติ
 วิปาเจนฺติ “อชฺชชีโน อิเม สมณสา สกยปุตติยา ทุสสีลา มุสาวาทิโน; อิเม หิ นาม ฐมมจาริโน
 สมจาริโน พรหมจาริโน สจจวาทีโน สีสวณโต กถยาณธมมา ปฏิจานิสสนติ. นตถิ อิเมสํ
 สามญญํ, นตถิ อิเมสํ พรหมญญํ; นญฺจํ อิเมสํ สามญญํ, นญฺจํ อิเมสํ พรหมญญํ; กุโต อิเมสํ
 สามญญํ ? กุโต อิเมสํ พรหมญญํ ? อปคตา อิเม สามญญา, อปคตา อิเม พรหมญญา; กถํ หิ
 นาม สมโณ อูทายี อิมิสฺสา สามํ เมถุนธมมํ ยาจิตวา ‘โก อิมํ วสลํ ทุคฺคณฺหํ อามสิสฺสตี’ติ
 นิฏฺฐกิตฺวา ปกฺกมิสฺสตี ? กิํ อิมิสฺสา ปาปกํ ? กิํ อิมิสฺสา ทุคฺคณฺหํ ? กิสฺสายํ³⁵ เกน หายตี”ติ.
 อสฺสโสสุ ไซ ภิกฺขุ ตาสํ อิตฺถินํ อชฺฌายนฺตินํ ชียยนฺตินํ วิปาเจนฺตินํ. เย เต ภิกฺขุ อปฺปิจฺจา สนฺตฺตฺตฺวา
 ลชฺชชีโน กุกฺกจฺจกา สิกฺขาภามา, เต อชฺฌายนฺติ ชียยนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม อายสฺมา อูทายี
 มาตุคฺคามสฺส สนฺติเก อตฺตกามปาริจฺริยาย วณฺณํ ภาสิสฺสตี”ติ.

อถ ไซ เต ภิกฺขุ อายสฺมนฺตํ อูทายี อเนกปริยาเยน วิคฺรหิตฺวา ภาควโต เอตมตฺถํ อารโจะสุ.
 อถ ไซ ภาควา เอตสฺมี นิทาเน เอตสฺมี ปกฺรเณ ภิกฺขุสฺสํ สนนฺิปาตาเปตฺวา อายสฺมนฺตํ อูทายี
 ปฏฺธิจฺจ “สจฺจํ กิร ตวํ อูทายี มาตุคฺคามสฺส สนฺติเก อตฺตกามปาริจฺริยาย วณฺณํ ภาสิสฺสตี. “สจฺจํ
 ภาควา”ติ. วิคฺรหิ พุทฺโธ ภาควา “อนนฺุจฺจวิกํ โมชฺปุริส อนนฺุโลมิกํ อปฺปฏิฐูปํ อสฺสามณฺกํ อกฺปิยํ
 อกรณฺียํ; กถํ หิ นาม ตวํ โมชฺปุริส มาตุคฺคามสฺส สนฺติเก อตฺตกามปาริจฺริยาย วณฺณํ ภาสิสฺสตี ?
 นนฺุ มยา โมชฺปุริส อเนกปริยาเยน วิราคฺาย ฐมฺโमे เทสิโต, โน สฺราคฺาย ๕เปฯ กามปริพาหานํ
 วุปลโม อุกฺขาโต ? เนตํ โมชฺปุริส อปฺปสนฺนํ วา ปสาทาย ๕เปฯ เหวญฺจ ปน ภิกฺขเว อิมํ
 สิกฺขาปทํ อุกฺกิสฺเสยฺยาถ

[๒๙๑] “โย ปน ภิกฺขุ โวติณฺโณ วิปริณฺเตน จิตฺเตน มาตุคฺคามสฺส สนฺติเก
 อตฺตกามปาริจฺริยาย วณฺณํ ภาเสยฺย ‘เอตทคฺคํ ภคินิ ปาริจฺริยานํ, ยา มาทิสํ สีสวณฺตํ
 กถยาณธมมํ พรหมจารี เอเตน ฐมฺเมน ปริจฺเรยฺยา’ติ เมถุนฺุปลญฺหิตฺเตน, สํฆาทิสฺเสส”ติ.

[๒๙๒] โย ปนาติ : โย ยาทีโส ๕เปฯ ภิกฺขุติ : ๕เปฯ อยํ อิมสฺมี อตฺเถ อธิปฺเปโต ‘ภิกฺขุ’ติ.
 โวติณฺโณ นาม สรรตโต อเปกฺขวา ปฏฺิพทฺจจิตฺโต.

วิปริณฺตนฺติ รตฺตํปี จิตฺตํ วิปริณฺตตํ, ทฺุจฺจํปี จิตฺตํ วิปริณฺตํ, มุฬฺหํปี จิตฺตํ วิปริณฺตํ. อปฺปิ
 รตฺตํ จิตฺตํ อิมสฺมี อตฺเถ อธิปฺเปตํ ‘วิปริณฺตนฺ’ติ.

³⁴ อ. ม. กสฺสาหํ
³⁵ อ. ม. กสฺสายํ

มาตุคามโม นาม มนุสฺสิตฺถี, น ยกฺขี, น เปตี, น ตีรจฺฉานคตฺตา, วิญญู ปฏฺวิพลา สุภาสิต ทุพฺภาสิตฺ ทุฏฺฐุลาทุฏฺฐุลลํ อชานิตฺ.

มาตุคามสุส สนฺติเกติ : มาตุคามสุส สามนฺตา มาตุคามสุส อวิทฺเว.

อตุตคามนฺติ : อตุตโน กามํ อตุตโน เหตุํ อตุตโน อธิปฺปายํ อตุตโน ปาริจฺฉิยํ.

เอตทคฺคนฺติ : เอตํ อคฺคํ เอตํ เสฏฺฐํ เอตํ โมกฺขํ เอตํ อุตฺตมํ เอตํ ปวริ.

ยาติ : ขตฺติยา³⁶ วา พฺรหฺมณิ วา เวสฺสึ วา สุทฺทึ วา.

มาทิสนฺติ : ขตฺติยํ วา พฺรหฺมณํ วา เวสฺสํ วา สุทฺทํ วา.

สีลวณฺตนฺติ : ปาณาติปาตา ปฏฺวิริตฺ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิริตฺ, มุสาวาทา ปฏฺวิริตฺ.

พฺรหฺมจารินฺติ : เมถุนธฺมา ปฏฺวิริตฺ.

กฺลยาณธฺมโม นาม เตน ๑ สึเลน เตน ๑ พฺรหฺมจริเยน กฺลยาณธฺมโม โหติ.

เอเตน ธฺมเมนาติ : เมถุนธฺมเมน.

ปริจฺเรยยาติ : อภีรเมยฺย.

เมถุนฺปสฺสิเตนาติ : เมถุนธฺมมปฏฺิสฺยฺตฺเตน.

สํฆาทิสฺเสสฺติ : ๔เปยฺ เตนปิ วุจฺจติ “สํฆาทิสฺเสส”ติ.

[๒๙๓] อิตฺถิ ๑ โหติ อิตฺถิสฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ อิตฺถิยา สนฺติเก อตุตคาม ปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ, อาปตฺติ สํฆาทิสฺเสสฺส.

อิตฺถิ ๑ โหติ เวมฺติโก ๔เปยฺ ปณฺทกฺสญฺญิ ๔เปยฺ ปุริสฺสญฺญิ ๔เปยฺ ตีรจฺฉานคตฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ อิตฺถิยา สนฺติเก อตุตคามปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ, อาปตฺติ อุลลจฺจยฺสฺส.

ปณฺทโก ๑ โหติ ปณฺทกฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ปณฺทกฺสฺส สนฺติเก อตุตคาม ปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ, อาปตฺติ อุลลจฺจยฺสฺส.

ปณฺทโก ๑ โหติ เวมฺติโก ๔เปยฺ ปุริสฺสญฺญิ ๔เปยฺ ตีรจฺฉานคตฺสญฺญิ ๔เปยฺ อิตฺถิสฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ปณฺทกฺสฺส สนฺติเก อตุตคามปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏฺสฺส.

ปุริสฺ ๑ โหติ ปุริสฺสญฺญิ ๔เปยฺ เวมฺติโก ๔เปยฺ ตีรจฺฉานคตฺสญฺญิ ๔เปยฺ อิตฺถิสฺสญฺญิ ๔เปยฺ ปณฺทกฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ปุริสฺสฺส ตีรจฺฉานคตฺสฺส สนฺติเก อตุตคามปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ อาปตฺติ ทุกฺกฏฺสฺส.

ตีรจฺฉานคโต ๑ โหติ ตีรจฺฉานคตฺสญฺญิ ๔เปยฺ เวมฺติโก ๔เปยฺ อิตฺถิสฺสญฺญิ ๔เปยฺ ปณฺทกฺสญฺญิ ๔เปยฺ ปุริสฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ตีรจฺฉานคตฺสฺส สนฺติเก อตุตคามปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏฺสฺส.

เทว อิตฺถิโย ทฺวินฺนํ อิตฺถินํ อิตฺถิสฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ทฺวินฺนํ อิตฺถินํ สนฺติเก อตุตคามปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ, อาปตฺติ ทฺวินฺนํ สํฆาทิสฺเสสานํ.

เทว อิตฺถิโย ทฺวินฺนํ อิตฺถินํ เวมฺติโก ๔เปยฺ ปณฺทกฺสญฺญิ ๔เปยฺ ปุริสฺสญฺญิ ๔เปยฺ ตีรจฺฉานคตฺสญฺญิ สारตฺโต ๑, ภิกฺขุ ๑ นํ ทฺวินฺนํ อิตฺถินํ สนฺติเก อตุตคามปาริจฺฉิยาย วณฺณํ ภาสฺติ,

³⁶ อี. ฉ. ม. ขตฺติยิ

อาปตติ ทวินันท์ ทุกุกฎานันท์.

ปุริโส จ ตีรจจนาคโต จ อุมินันท์ ปุริสสณฺเณปี ฯเปฯ เวมตีโก ฯเปฯ ตีรจจนาคตสณฺเณปี ฯเปฯ อิตถีสณฺเณปี ฯเปฯ ปณฺทกสณฺเณปี สารตฺโต จ, ภิกฺขุ จ นํ อุมินันท์ สนฺติเก อตฺตคามปาริจริยาย วณฺณํ ภาสตี, อาปตติ ทวินันท์ ทุกุกฎานันท์.

[๒๙๔] อนาปตติ “จิวรปิตฺทปาทเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปรีกษาเรน อูปฏฺฐหา”ติ ภณตี, อุมมตฺตกสฺส อาทิกมมิกสฺสาตี.

วินิตวตฺถอุทฺททานคาถา

“กถํ วณฺณมา ลเภ ปุตฺตํ ? ปิยา จ สฺสกคา สียํ ?

กํ ทชฺชํ ? เกนุปฏฺฐเจยฺยํ ? กถํ คจฺเจยฺย³⁷ สฺสคฺคตินุ”ติ.

วินิตวตฺถ

[๒๙๕] เตน โข ปน สมเยน อณฺวตฺตรา วณฺณมา อิตถี กุณฺฐปํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ “กถาหํ ภนฺเต วิชฺชาเยยฺยนุ”ติ. “เตนหิ ภคินี อคฺคทานํ เทหิ”ติ. “กํ ภนฺเต อคฺคทานนุ”ติ. “เมถุนธมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะสิ. “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อापนฺโน สํฆาติเสสนุ”ติ.

(๑)

เตน โข ปน สมเยน อณฺวตฺตรา วิชฺชาयีนี อิตถี กุณฺฐปํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ “กถาหํ ภนฺเต ปุตฺตํ น³⁸ ลเภยฺยนุ”ติ. “เตนหิ ภคินี อคฺคทานํ เทหิ”ติ. “กํ ภนฺเต อคฺคทานนุ”ติ. “เมถุนธมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ฯเปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อापนฺโน สํฆาติเสสนุ”ติ. (๒)

เตน โข ปน สมเยน อณฺวตฺตรา อิตถี กุณฺฐปํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ “กถาหํ ภนฺเต สามิกสฺส ปิยา อสฺสนุ”ติ. “เตนหิ ภคินี อคฺคทานํ เทหิ”ติ. “กํ ภนฺเต อคฺคทานนุ”ติ. “เมถุนธมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ฯเปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อापนฺโน สํฆาติเสสนุ”ติ. (๓)

เตน โข ปน สมเยน อณฺวตฺตรา อิตถี กุณฺฐปํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ “กถาหํ ภนฺเต สฺสกคา อสฺสนุ”ติ. “เตนหิ ภคินี อคฺคทานํ เทหิ”ติ. “กํ ภนฺเต อคฺคทานนุ”ติ. “เมถุนธมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ฯเปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อापนฺโน สํฆาติเสสนุ”ติ. (๔)

เตน โข ปน สมเยน อณฺวตฺตรา อิตถี กุณฺฐปํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ “กถาหํ ภนฺเต อยฺยสฺส ทชฺชามี”ติ. “อคฺคทานํ ภคินี”ติ. “กํ ภนฺเต อคฺคทานนุ”ติ. “เมถุนธมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกฺกุจฺจํ อโหสิ ฯเปฯ “อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อापนฺโน สํฆาติเสสนุ”ติ. (๕)

เตน โข ปน สมเยน อณฺวตฺตรา อิตถี กุณฺฐปํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ “เกนาหํ ภนฺเต อยฺยํ

³⁷ ฉ. คจฺเจยฺยํ

³⁸ อี. ฉ. ม. นสทโท นตถิ

อุปกุญจามี”ติ.³⁹ “อคคทาเนน ภคินี”ติ. “กั ฆนเต อคคทานนุ”ติ. “เมถุนธมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกุกุจํ อโหสิ ฯเปฯ “อาปตตี ตวํ ภิกขุ อาปนโน สํมาทิสฺสนุ”ติ. (๖)

เตน โข ปน สมเยน อภยตฺรา อิตถิ กุกุกุจํ ภิกขุ เอตทโวจ “กถาหิ ฆนเต สุกตติ คจฺเจยฺยนุ”ติ. “เตนหิ ภคินี อคคทานํ เทหิ”ติ. “กั ฆนเต อคคทานนุ”ติ. “เมถุนธมฺมนุ”ติ. ตสฺส กุกุกุจํ อโหสิ “กจฺจि นุ โข อหิ สํมาทิสฺสํ อาปตตี อาปนโน”ติ. ภควโต เอตมตฺถํ อโรเจสิ. “อาปตตี ตวํ ภิกขุ อาปนโน สํมาทิสฺสนุ”ติ. (๗)

อตตคามปาริจริยสิกขาบทํ นิฏฺฐิตํ จตฺตถํ

๒. กายสังสัคคสิกขาบท

ว่าด้วยการถูกต้องกายกับมาตุคาม

เรื่องพระอุทายี

[๒๖๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิก เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีอยู่ในป่า วิหารของท่านสวยงาม น่าดู น่าชม ห้อยกลางมีระเบียบรอบด้าน จัดเตี้ยง ตั้ง ฟูก หมอนไว้เรียบร้อย ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ไว้พร้อม บริเวณวิหารเตียนสะอาด ชาวบ้านจำนวนมากพากันมาชม วิหารของท่าน พราหมณ์คนหนึ่งกับภรรยาเข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ กราบเรียนว่า “พวกข้าพเจ้าอยากชมวิหารของพระองค์เจ้า” ท่านพระอุทายีตอบว่า “พราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น เชิญชมเถิด” แล้วถือลูกกุญแจไขลิ้มผลึกบานประตูเข้าไปยังวิหาร

พราหมณ์เดินตามหลังท่านพระอุทายีเข้าไป ส่วนภรรยาก็เดินตามหลังพราหมณ์เข้าไป

ขณะนั้นท่านพระอุทายีเดินไปเปิดปิดหน้าต่างบางตอน เวียนรอบห้องแล้วย้อนมาข้างหลัง ได้จับต้องอวัยวะน้อยใหญ่ของนางพราหมณี

ครั้งนั้น พราหมณ์นั้นได้ชื่นชมยินดีกับท่านพระอุทายีแล้วกลับไป เมื่อกลับไปแล้ว พราหมณ์ได้เปล่งวาจาออกมาด้วยความดีใจว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรที่อยู่ในป่าเช่นนี้มีอัธยาศัยกว้างขวาง แม้พระอุทายีผู้เจริญที่อยู่ในป่าเช่นนี้ก็มีอัธยาศัยกว้างขวาง”

เมื่อพราหมณ์กล่าวอย่างนี้ นางพราหมณีจึงบอกกับพราหมณ์ว่า “พระอุทายีนั้นจะมีอัธยาศัยกว้างขวางที่ไหนกัน พระสมณอุทายีจับต้องอวัยวะน้อยใหญ่ของดิฉันเหมือนที่ท่านจับนั่นแหละ”

พอได้ทราบเช่นนั้น พราหมณ์จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ ไม่มียางอาย ทูศีล ขอบกล่าวเท็จ แต่กัปฏินฺญาว่า ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ พุดจริง มีศีล มีกัลยาณธรรม พวกเธอไม่มีความเป็นสมณะ ไม่มีความเป็นพราหมณ์ ความเป็นสมณะความเป็นพราหมณ์ของพวกเธอเสื่อมสิ้นไปแล้ว พวกเธอจะเป็นสมณะเป็นพราหมณ์ได้อย่างไร พวกเธอปราศจากความเป็นสมณะ ปราศจากความเป็นพราหมณ์ โจนพระสมณ อุทายี จับต้องอวัยวะน้อยใหญ่ของภรรยาเราแล้ว ต่อไปหญิงผู้มีตระกูล ลูกสาวผู้มีตระกูล หญิงสาวผู้มีตระกูล หญิงสะใภ้ผู้มีตระกูล สาวใช้ประจำตระกูลจะไม่กล้าไปอารามหรือวิหารเป็นแน่ เพราะถ้าพวกเธอไปก็จะต้องถูกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตร ประทุษร้ายเอา”

³⁹ อ. ฉ. ม. อุปกุญเจมีติ

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพราหมณ์ดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ มีความ
ละอาย มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษา จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระอุทายีจึงถูกต้อง
กายกับมาตุคามเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพระอุทายีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล
พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุแล้ว ทรงสอบถามท่าน
พระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่าเธอถูกต้องกายกับมาตุคามจริงหรือ” ท่านพระอุทายีกราบทูลว่า “จริง
พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ไม่สมควร ไม่ค่อยตาม ไม่
เหมาะสม ไม่ใช่กิจของ สมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไฉนเธอจึงถูกต้องกายกับมาตุคามเล่า เราแสดงธรรมโดย
ประการต่าง ๆ เพื่อคลายความกำหนัด มิใช่เพื่อความกำหนัด ฯลฯ เราบอกการระงับความก่อกวนเพราะ
กามไว้โดยประการต่าง ๆ มิใช่หรือ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่
เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้น ได้เลย ที่จริง กลับจะทำให้คนที่ไม่เลื่อมใสก็ไม่เลื่อมใสไปเลย คนที่เลื่อมใส
อยู่แล้วบางพวกก็จะกลายเป็นอื่นไป” ตรัสโทษแห่งความเป็นผู้เลี้ยวยาก ฯลฯ คุณแห่งการปรารถนาความ
เพียร แล้วทรงแสดงธรรมมีกถาแก่ภิกษุทั้งหลายให้เหมาะสมกับเรื่องนั้นแล้ว จึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยก
สิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๗๐] ก็ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน ถูกต้องกายกับมาตุคาม คือ จับมือ
จับช่องผมหรือลูบคลำอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นสังฆาภิเสก

เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๗๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ที่ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า
ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ถูกราคะครอบงำแล้ว คือ มีความยินดี เฟื่องเลี้ยง มีจิตรักใคร่

คำว่า แปรปรวน ความว่า จิตกำหนดแล้วชื่อว่าแปรปรวนบ้าง จิตโกรธแล้วชื่อว่าแปรปรวนบ้าง
จิตหลงแล้วชื่อว่าแปรปรวนบ้าง แต่จิตกำหนดแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์ว่า แปรปรวน ในความ
หมายนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่นางยักษ์ ไม่ใช่นางเปรต ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย
หญิงมนุษย์นั้นโดยที่สุตกระทั้งเด็กหญิงซึ่งเกิดในวันนั้น หญิงโตกว่านี้ไม่ต้องกล่าวถึง

คำว่า กับ คือ โดยความเป็นอันเดียวกัน

คำว่า ถูกต้อง คือ ท่านกล่าวถึงความประพฤติกว้างเกิน

ที่ชื่อว่า มือ หมายถึงตั้งแต่ข้อศอกถึงปลายเล็บ

ที่ชื่อว่า ช่องผม ได้แก่ เส้นผมสั้นๆ หรือแชมด้าย แชมดอกไม้ แชมเงิน แชมทอง แชมแก้วมุกดา
หรือแชมแก้วมณี

ที่ชื่อว่า อวัยวะ คือ ยกเว้นมือและช่องผม นอกนั้นชื่อว่าอวัยวะ

บทภาษณีย์

มาติกา

[๒๗๒] จับต้อง ลูบคลำ ลูบลง ลูบขึ้น จับกดลง จับให้เงยขึ้น จดมา ผลักไป นวด บีบ จับ ต้อง

ที่ชื่อว่า **จับต้อง** คือ กิริยาเพียงแต่ลูบคลำ

ที่ชื่อว่า **ลูบคลำ** คือ ลูบคลำไปทางโน้นทางนี้

ที่ชื่อว่า **ลูบลง** คือ ลูบลงเบื้องล่าง

ที่ชื่อว่า **ลูบขึ้น** คือ ลูบขึ้นเบื้องบน

ที่ชื่อว่า **จับกดลง** คือ จับโน้มลงข้างล่าง

ที่ชื่อว่า **จับให้เงยขึ้น** คือ จับให้เงยขึ้นข้างบน

ที่ชื่อว่า **จดมา** คือ รังมา

ที่ชื่อว่า **ผลักไป** คือ ผลักออกไป

ที่ชื่อว่า **นวด** คือ จับอวัยวะแล้วบีบนวด

ที่ชื่อว่า **บีบ** คือ บีบรัดกับผ้าหรืออาภรณ์บางอย่าง

ที่ชื่อว่า **จับ** คือ ลักษณะเพียงแต่จับ

ที่ชื่อว่า **ต้อง** คือ ลักษณะเพียงสัมผัส

คำว่า **เป็นสังฆาติเสส** ความว่า สำหรับอาบัตินั้น สงฆ์เท่านั้นให้ปริวาส ชักเข้าหาอาบัติเดิม ให้มานัตและเรียกเข้าห่มุ คณะก็ทำไม่ได้ ภิกษุรูปเดียวก็ทำไม่ได้ ฉะนั้น จึงตรัสว่า เป็นสังฆาติเสส

คำว่า “เป็นสังฆาติเสส” นี้ เป็นการขนานนาม เป็นชื่อของหมวดอาบัตินั้น เพราะเหตุฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “เป็นสังฆาติเสส”

ภิกษุเปยยาล

หญิง

[๒๗๓] (๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำ ลูบลง ลูบขึ้น จับกดลง จับให้เงยขึ้น จดมา ผลักไป นวด บีบ จับ ต้องกายของหญิง ต้องอาบัติสังฆาติเสส

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำ ฯลฯ จับ ต้องกายของหญิง ต้องอาบัติอุลลัจจัย

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นบัณฑิตและมีความกำหนด (๓) ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำ ฯลฯ จับ ต้องกายของหญิง ต้องอาบัติอุลลัจจัย

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นชายและมีความกำหนด (๓) ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำ ฯลฯ จับ ต้องกายของหญิง ต้องอาบัติอุลลัจจัย

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉานและมีความกำหนด (๓) ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำ ฯลฯ จับ ต้องกายของหญิง ต้องอาบัติอุลลัจจัย

บัณฑิต

(๑) เป็นบัณฑิต (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นบัณฑิตและมีความกำหนด (๓) ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำ ฯลฯ จับ ต้องกายของบัณฑิต ต้องอาบัติอุลลัจจัย

(๑) เป็นบัณฑิต (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นบัณฑิตและมีความกำหนด (๓) ภิกษุใช้กายจับต้อง ลูบคลำ ฯลฯ จับ ต้องกายของบัณฑิต ต้องอาบัติทุกกฏ

(๑) เป็นหญิงและบัณฑิต (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คนและมีความกำหนด (๓) ทั้ง ๒ เหาของโยนมาถูกต้องของที่เนื่องด้วยกายของภิกษุ ภิกษุมีความประสงค์จะเสพ พยายามด้วยกาย รับรู้สัมผัส ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว ฯลฯ

หญิงใช้ของที่โยนถูกต้องของที่โยนของภิกษุ

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) หญิงใช้ของโยนมาถูกต้องของที่ภิกษุโยนไป ภิกษุมีความประสงค์จะเสพ พยายามด้วยกาย แต่ไม่รับรู้สัมผัส ต้องอาบัติทุกกฏ ฯลฯ

(๑) เป็นหญิง ๒ คน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คนและมีความกำหนด (๓) ทั้ง ๒ ใช้ของโยนมาถูกต้องของที่ภิกษุโยนไป ภิกษุมีความประสงค์ จะเสพ พยายามด้วยกาย แต่ไม่รับรู้สัมผัส ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว ฯลฯ

(๑) เป็นหญิงและบัณฑิต (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คนและมีความกำหนด (๓) ทั้ง ๒ ใช้ของโยนมาถูกต้องของที่ภิกษุโยนไป ภิกษุมีความประสงค์จะเสพ พยายามด้วยกาย แต่ไม่รับรู้สัมผัส ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว ฯลฯ

อธิติเปยยาล จบ

[๒๗๙] ภิกษุมีความประสงค์จะเสพ พยายามด้วยกาย รับรู้สัมผัส ต้องอาบัติสังฆาทิเสส
 ภิกษุมีความประสงค์จะเสพ พยายามด้วยกาย แต่ไม่รับรู้สัมผัส ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุมีความประสงค์จะเสพ แต่ไม่พยายามด้วยกาย รับรู้สัมผัส ไม่ต้องอาบัติ
 ภิกษุมีความประสงค์จะเสพ ไม่พยายามด้วยกาย และไม่รับรู้สัมผัส ไม่ต้องอาบัติ
 ภิกษุมีความประสงค์จะให้พ้น พยายามด้วยกาย รับรู้สัมผัส ไม่ต้องอาบัติ
 ภิกษุมีความประสงค์จะให้พ้น พยายามด้วยกาย แต่ไม่รับรู้สัมผัส ไม่ต้องอาบัติ
 ภิกษุมีความประสงค์จะให้พ้น แต่ไม่พยายามด้วยกาย รับรู้สัมผัส ไม่ต้องอาบัติ
 ภิกษุมีความประสงค์จะให้พ้น ไม่พยายามด้วยกาย และไม่รับรู้สัมผัส ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๒๘๐] ๑. ภิกษุไม่ตั้งใจ
 ๒. ภิกษุถูกต้องเพราะไม่มีสติ
 ๓. ภิกษุไม่รู้
 ๔. ภิกษุไม่ยินดี
 ๕. ภิกษุวิกลจริต
 ๖. ภิกษุมีจิตฟุ้งซ่าน
 ๗. ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา
 ๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

คาถารวมวินิตวัตถุ

เรื่องที่ทรงวินิจฉัยแล้ว

เรื่องมารดา ๑ เรื่อง	เรื่องธิดา ๑ เรื่อง
เรื่องน้องสาว ๑ เรื่อง	เรื่องอดีตภรรยา ๑ เรื่อง
เรื่องนางยักษ์ ๑ เรื่อง	เรื่องบัณฑิต ๑ เรื่อง
เรื่องหญิงนอนหลับ ๑ เรื่อง	เรื่องหญิงที่ตายแล้ว ๑ เรื่อง
เรื่องสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย ๑ เรื่อง	เรื่องตุ๊กตาไม้ ๑ เรื่อง

เรื่องหญิงร่วมกันชู้ ๑ เรื่อง
เรื่องหนทาง ๑ เรื่อง
เรื่องเรือ ๑ เรื่อง
เรื่องท่อนไม้ ๑ เรื่อง
เรื่องไห้ว ๑ เรื่อง

เรื่องสะพาน ๑ เรื่อง
เรื่องต้นไม้ ๑ เรื่อง
เรื่องเชือก ๑ เรื่อง
เรื่องใช้บาตรตัน ๑ เรื่อง
เรื่องพยายามแต่มิได้จับต้อง ๑ เรื่อง

วินิตวัตถุ

เรื่องมารดา ๑ เรื่อง

[๒๔๑] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งจับต้องมารดาด้วยความรักฉันแม่ลูก ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑)

เรื่องธิดา ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งจับต้องธิดาด้วยความรักฉันพ่อลูก ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๒)

เรื่องน้องสาว ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งจับต้องน้องสาวด้วยความรักฉันน้องสาว ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๓)

เรื่องอดีตภรรยา ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกต้องกายกับอดีตภรรยา ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (เรื่องที่ ๔)

เรื่องนางยักษ์ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกต้องกายกับนางยักษ์ ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย” (เรื่องที่ ๕)

เรื่องบัณฑิต ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกต้องกายกับบัณฑิต ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย” (เรื่องที่ ๖)

เรื่องหญิงนอนหลับ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกต้องกายกับหญิงนอนหลับ ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (เรื่องที่ ๗)

เรื่องหญิงที่ตายแล้ว ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกต้องกายกับหญิงที่ตายแล้ว ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย” (เรื่องที่ ๘)

เรื่องสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกต้องกายกับสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๙)

เรื่องตุ๊กตาไม้ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกต้องกายกับตุ๊กตาไม้ ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑๐)

เรื่องหญิงร่วมกันจุด ๑ เรื่อง

[๒๘๒] สมัยนั้น หญิงจำนวนมากจับแขนต่อ ๆ กันโอบภิกษุรูปหนึ่งพาไป ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอยินดีหรือ” “ไม่ยินดี พระพุทธเจ้าข้า” “ภิกษุ เธอไม่ยินดี ไม่ต้องอาบัติ” (เรื่องที่ ๑๑)

เรื่องสะพาน ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนัด จึงเขย่าสะพานไม้ที่หญิงเดินขึ้นไป ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑๒)

เรื่องหนทาง ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งพบหญิงเดินสวนทางมา มีความกำหนัดจึงกระทบไหล่ ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (เรื่องที่ ๑๓)

เรื่องต้นไม้ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนัด จึงเขย่าต้นไม้ที่หญิงขึ้นไป ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑๔)

เรื่องเรือ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนัด จึงโคลงเรือที่หญิงนั่ง ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑๕)

เรื่องเชือก ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนัด จึงดึงเชือกที่หญิงจับไว้ ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย” (เรื่องที่ ๑๖)

เรื่องท่อนไม้ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด จึงจุดท่อนไม้ที่หญิงถือไว้ ท่านเกิดความ กังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย” (เรื่องที่ ๑๗)

เรื่องใช้บาตรตัน ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ใช้บาตรตันหญิง ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย” (เรื่องที่ ๑๘)

เรื่องไหว้ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ยกเท้าถูกหญิงผู้กำลังไหว้ ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (เรื่องที่ ๑๙)

เรื่องพยายามแต่มิได้จับต้อง ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งพยายามจะจับหญิงแต่ไม่ได้ถูกตัว ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๒๐)

กายสังข์คคสิกขาบทที่ ๒ จบ

๓. ทฎฐุลลวจาสิกขาบท

ว่าด้วยการพูดเกี่ยวหญิง

เรื่องพระอุทายี

[๒๘๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีอยู่ในป่า วิหารของท่านสวยงาม น่าดู น่าชม หญิงจำนวนมากพากันไปที่วัดเพื่อชมวิหาร พากันเข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ ครั้นเข้าไปหาแล้ว กล่าวว่า “พวกดิฉันต้องการชมวิหารของพระคุณเจ้า เจ้าคะ”

ท่านพระอุทายีพาหญิงเหล่านั้นชมวิหาร พุดชมบ้าง พุดติบ้าง ขอบ้าง อ้อนวอนบ้าง ถามบ้าง ถามซ้ำบ้าง บอกบ้าง สอนบ้าง ต่ำบ้าง พาดพิงทวารหนัก ทวารเบาของหญิงเหล่านั้น

พวกหญิงที่ไม่กลัวบาป ใจถึง ไม่มียางอาย บ้างก็ยิ้มพราย บ้างก็พุดยั่ว บ้างก็กระซิกกระซี้ บ้างก็กระเซ้ากับท่านพระอุทายี ส่วนพวกหญิงที่มีความละอายใจ ก็เลียงออกไปแล้วฟ้องภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านเจ้าข้า คำเช่นนี้ไม่เหมาะ ไม่ควร สามีพุดเช่นนี้พวกเราก็งงไม่ชอบ นี่พระคุณเจ้าอุทายีมาพูดได้อย่างไร”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ มีความละอาย มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษา จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไหนท่านพระอุทายี จึงพุดเกี่ยวมาตุคาม ด้วยวจาชั่วหยาบเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิต่านพระอุทายีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอพุดเกี่ยวมาตุคามด้วยวจาชั่วหยาบจริงหรือ” ท่านทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิว่า “โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไฉนเธอจึงพุดเกี่ยวมาตุคามด้วยวจาชั่วหยาบเล่า โมฆบุรุษ เราแสดงธรรม

โดยประการต่าง ๆ เพื่อคลายความกำหนัด มิใช่เพื่อความกำหนัด ฯลฯ เราบอกการระงับความก่อกวน เพราะกามไว้โดยประการต่าง ๆ มิใช่หรือ โฆษบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้ว จึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๔๔] ก็ภิกษุ ไตถุราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน พุดเกี่ยวมาตุคาม ด้วยวาจาชั่ว หนายาบ พาดพิงเมถุน เหมือนชายหนุ่มพุดเกี่ยวหญิงสาว เป็นสังฆาภิเสส เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๔๕] คำว่า ก็...ไต คือผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ไต คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ที่ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ไตถุราคะครอบงำแล้ว คือ มีความยินดี เฟื่องเลี้ยง มีจิตรักใคร่

คำว่า แปรปรวน ความว่า จิตกำหนดแล้วชื่อว่าแปรปรวนบ้าง จิตโกรธแล้ว ชื่อว่าแปรปรวนบ้าง จิตหลงแล้วชื่อว่าแปรปรวนบ้าง แต่จิตกำหนดแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์ว่า แปรปรวน ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่นางยักษ์ ไม่ใช่นางเปรต ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย แต่เป็นหญิงที่รู้เดียงสา สามารถรับรู้ถ้อยคำสุภาสิต ทูภาสิต คำหยาบและคำสุภาพ

วาจาที่ชื่อว่า ชั่วหนายาบ ได้แก่ ถ้อยคำที่พาดพิงเมถุนธรรมทางทวารหนัก ทวารเบา

คำว่า พุดเกี่ยว นี้ ท่านเรียกความประพฤติล่วงเกิน

คำว่า เหมือนชายหนุ่มพุดเกี่ยวหญิงสาว ได้แก่ หนุ่มพุดเกี่ยวสาว ชายวัยรุ่น พุดเกี่ยวหญิงวัยรุ่น คือ ชายผู้บริโศกคามพุดเกี่ยวหญิงผู้บริโศกคาม

คำว่า พาดพิงเมถุน ได้แก่ ถ้อยคำเกี่ยวกับเมถุนธรรม

คำว่า เป็นสังฆาภิเสส ความว่า สำหรับอาบัตินี้ สงฆ์เท่านั้นให้ปริวาส ฯลฯ เพราะเหตุฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “เป็นสังฆาภิเสส”

บทภาชนีย์

มาติกา

ภิกษุพุดชมบ้าง พุดติบ้าง ขอบ้าง อ่อนนอนบ้าง ถามบ้าง ถามซ้ำบ้าง บอกร้าง สอนบ้าง ต่าบ้าง พาดพิงทวารทั้งสอง

ที่ชื่อว่า พุดชม คือ พุดชมเชย พรรณนา พุดสรรเสริญทวารทั้งสอง

ที่ชื่อว่า พุดติ คือ พุดชม พุดเสียดสี พุดติเตียนทวารทั้งสอง

ที่ชื่อว่า ขอบ คือ พุดว่า “จงให้แก่เรา ควรให้แก่เรา”

ที่ชื่อว่า อ่อนนอน คือ พุดว่า “เมื่อไรมารดาของเธอจักเลื่อมใส เมื่อไรบิดาของเธอจักเลื่อมใส เมื่อไรเทวดาของเธอจักเลื่อมใส เมื่อไรเธอจะมีขณะดี มีละดี มีครุดี เมื่อไรเราจะได้เสพเมถุนธรรมกับเธอ”

ที่ชื่อว่า ถาม คือ ถามว่า “เธอให้แก่สามีอย่างไรหรือให้แก่ชายชู้อย่างไร”

ที่ชื่อว่า ถามซ้ำ คือ สอบถามว่า “ทราบว่าเป็นอย่างไร เธอให้แก่สามีอย่างไร ให้แก่ชายชู้อย่างไรหรือ”

ที่ชื่อว่า **บอก** คือ พอถูกถามจึงบอกว่า “เธอจงให้แบบนี้ เมื่อให้แบบนี้ จะเป็นที่รักใคร่พอใจของสามี”

ที่ชื่อว่า **สอน** คือ เขาไม่ถามก็สอนว่า “เธอจงให้แบบนี้ เมื่อให้แบบนี้ จะเป็นที่รักใคร่พอใจของสามี”

ที่ชื่อว่า **ดำ** คือ ดำว่า “เธอไม่มีเครื่องหมายเพศ เธอสักแต่ว่ามีเครื่องหมายเพศ เธอไม่มีประจำเดือน เธอมีประจำเดือนไม่หยุด เธอใช้ผ้าซับเสมอ เธอเป็นคนไหลซึ่ม เธอมีเดือย เธอเป็นบัณฑิตทะเล เธอมีลักษณะคล้ายชาย เธอมีทวารหนักทวารเบาติดกัน เธอมีสองเพศ”

หญิง

[๒๘๖] (๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ขอบ้าง อ้อนวอนบ้าง ถามบ้าง ถามซ้ำบ้าง บอกบ้าง สอนบ้าง ดำบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของหญิง ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุไม่แน่ใจหญิงว่าเป็นหญิง ฯลฯ สำคัญว่าเป็น บัณฑิตทะเล ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉานและมีความ กำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ฯลฯ ดำบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของหญิง ต้องอาบัติถุลลัจจัย

บัณฑิตทะเล

(๑) เป็นบัณฑิตทะเล (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นบัณฑิตทะเลและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ฯลฯ ดำบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของ บัณฑิตทะเล ต้องอาบัติถุลลัจจัย

(๑) เป็นบัณฑิตทะเล (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นบัณฑิตทะเล ฯลฯ สำคัญว่าเป็น ชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ฯลฯ ดำบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของ บัณฑิตทะเล ต้องอาบัติทุกกฏ

ชาย

(๑) เป็นชาย (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ ไม่แน่ใจว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิง ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิตทะเลและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ฯลฯ ดำบ้าง พาดพิงทวารหนัก ทวารเบาของชาย ต้องอาบัติทุกกฏ

สัตว์ดิรัจฉาน

(๑) เป็นสัตว์ดิรัจฉาน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ ไม่แน่ใจว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิง ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิตทะเล ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชายและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ฯลฯ ดำบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของสัตว์ดิรัจฉาน ต้องอาบัติทุกกฏ

หญิง ๒ คน

(๑) เป็นหญิง ๒ คน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คนและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ฯลฯ ดำบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของหญิงทั้ง ๒ คน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ๒ ตัว

(๑) เป็นหญิง ๒ คน (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิตทะเล ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉานและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพูดชมบ้าง พูดติบ้าง ฯลฯ ดำบ้าง พาดพิงทวารหนักทวารเบาของหญิงทั้ง ๒ คน ต้องอาบัติถุลลัจจัย ๒ ตัว

บัณฑิตทะเล ๒ คน

พุดพาดพิงถึงของที่เนื่องด้วยกาย

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพุดชมบ้าง พุดติบ้าง ฯลฯ
ด่าบ้าง พาดพิงถึงของที่เนื่องด้วยกายของหญิง ต้องอาบัติทุกกฏ

(๑) เป็นบัณฑิต ฯลฯ (๑) เป็นชาย ฯลฯ (๑) เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ ต้องอาบัติทุกกฏ

(๑) เป็นหญิง ๒ คน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คนและมีความกำหนด (๓) ภิกษุพุดชม
บ้าง พุดติบ้าง ฯลฯ ด่าบ้าง พาดพิงถึงของที่เนื่องด้วยกายของหญิงทั้ง ๒ คน ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว ฯลฯ

(๑) เป็นหญิงและบัณฑิต (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คนและมีความกำหนด (๓) ภิกษุ
พุดชมบ้าง พุดติบ้าง ฯลฯ ด่าบ้าง พาดพิงถึงของที่เนื่องด้วยกายของทั้ง ๒ ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว ฯลฯ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๘๗] ๑. ภิกษุมุ่งอรรถะ

๒. ภิกษุมุ่งธรรม

๓. ภิกษุมุ่งพร้าสอน

๔. ภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุตันบัญญัติ

คาถารวมวินิตวัตถุ

เรื่องที่ทรงวินิจฉัยแล้ว

เรื่องผ้ากัมพลสีแดง ๑ เรื่อง

เรื่องผ้ากำพลขนแข็ง ๑ เรื่อง

เรื่องผ้ากัมพลขนยุ่งเหยิง ๑ เรื่อง

เรื่องผ้ากัมพลขนหยาบ ๑ เรื่อง

เรื่องผ้าห่มขนยาว ๑ เรื่อง

เรื่องนาหว่าน ๑ เรื่อง

เรื่องหนทางราบเรียบ ๑ เรื่อง

เรื่องมีศรัทธา ๑ เรื่อง

เรื่องให้ทาน ๑ เรื่อง

เรื่องทำงาน ๓ เรื่อง

วินิตวัตถุ

เรื่องผ้ากัมพลสีแดง ๑ เรื่อง

[๒๘๘] สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งห่มผ้ากัมพลใหม่สีแดง ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอ
ว่า “น้องหญิง เธอมีสีแดงแท้” แต่นางไม่เข้าใจความหมายจึงกล่าวว่า “ใช่เจ้าคะ พระคุณเจ้า ผ้ากัมพลใหม่
สีแดง” ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระ
ภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑)

เรื่องผ้ากัมพลขนแข็ง ๑ เรื่อง

สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งห่มผ้ากัมพลขนแข็ง ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้อง
หญิง เธอมีขนแข็งแท้” แต่นางไม่เข้าใจความหมายจึงกล่าวว่า “ใช่เจ้าคะ พระคุณเจ้า ผ้ากัมพลขนแข็ง”
ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรง
ทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๒)

เรื่องผ้ากัมพลขนยุ่งเหยิง ๑ เรื่อง

สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งห่มผ้ากัมพลซึกใหม่ ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้อง
หญิง เธอมีขนยุ่งเหยิง” แต่นางไม่เข้าใจความหมายจึงกล่าวว่า “ใช่เจ้าคะ พระคุณเจ้า ผ้ากัมพลขนยุ่งเหยิง”

ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติ สังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๓)

เรื่องผ้ากัมพลขนหยาบ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งห่มผ้ากัมพลขนหยาบ ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้องหญิง เธอมีขนหยาบ” แต่นางไม่เข้าใจความหมายจึงกล่าวว่า “ใช่เจ้าคะ พระคุณเจ้า ผ้ากัมพลขนหยาบ” ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติ สังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๔)

เรื่องผ้าห่มขนยาว ๑ เรื่อง

สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งห่มผ้าห่มขนยาว ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้องหญิง เธอมีขนยาว” แต่นางไม่เข้าใจความหมายจึงกล่าวว่า “ใช่เจ้าคะ พระคุณเจ้า ผ้าห่มขนยาว” ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๕)

เรื่องนาหว่าน ๑ เรื่อง

[๒๘๙] สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งหว่านนาแล้วเดินมา ภิกษุรูปหนึ่งมีความ กำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้องหญิง เธอหว่านเสร็จแล้วหรือ” แต่นางไม่เข้าใจความหมายจึงกล่าวว่า “ใช่เจ้าคะ พระคุณเจ้า หว่านเสร็จแล้วแต่ยังมีได้ไถกลบ” ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๖)

เรื่องหนทางราบเรียบ ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งพบนางปริพาชกาเดินสวนทางมา มีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้องหญิง ทางของเธอราบเรียบหรือ” แต่นางไม่เข้าใจความหมายจึงกล่าวว่า “เจ้าคะ นิมนต์พระคุณเจ้าเดินไปเถิด” ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๗)

เรื่องมีศรัทธา ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับหญิงคนหนึ่งว่า “น้องหญิง เธอเป็นคนมีศรัทธา จะถวายสิ่งที่เธอให้แก่สามีแก่พวกอาตมาบ้างไม่ได้หรือ” “อะไรเจ้าคะ” ภิกษุนั้นตอบว่า “เมถุนธรรม” แล้วเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (เรื่องที่ ๘)

เรื่องให้ทาน ๑ เรื่อง

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับหญิงคนหนึ่งว่า “น้องหญิง เธอเป็นคนมีศรัทธา จะถวายทานอันเลิศแก่พวกอาตมาบ้างไม่ได้หรือ” “อะไร เจ้าคะ” ภิกษุนั้นตอบว่า “เมถุนธรรม” แล้วเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (เรื่องที่ ๙)

เรื่องทำงาน ๓ เรื่อง

สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งกำลังทำงานอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้องหญิง หยุดเถิด อาตมาจักช่วยทำ” แต่นางไม่รู้ความหมาย ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑๐)

สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งกำลังทำงานอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้องหญิง นิ่งเกิด อาตมาจักช่วยทำ” แต่นางไม่มีความหมาย ท่านเกิด ความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑๑)

สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งกำลังทำงานอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งมีความกำหนด ได้กล่าวกับเธอว่า “น้องหญิง นอนพักเกิด อาตมาจักช่วยทำ” แต่นางไม่มีความหมาย ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ” (เรื่องที่ ๑๒)

ทฎฐลลวจาสิกขาบทที่ ๓ จบ

๔. อุตตกัมปาริจริยสิกขาบท

ว่าด้วยการให้บำเรอความใคร่ของตน

เรื่องพระอุทายี

[๒๙๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถปิณฑิก เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีเป็นพระที่ใกล้ชิดตระกูลในกรุงสาวัตถี ไปมาหาสู่ตระกูลเป็นอันมาก สมัยนั้น มีหญิงม่ายผู้ตายคนหนึ่ง รูปงาม น่าดู น่าชม ครั้นเวลาเช้า ท่านพระอุทายีครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเดินไปถึงเรือนหญิงม่ายนั้นครั้นถึงแล้วจึงนั่งบนอาสนะที่เขาจัดไว้ ครั้นแล้วหญิงม่ายจึงเข้าไปหาถึงที่ท่านพระอุทายีนั่ง กราบแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ครั้นแล้วท่าน พระอุทายีชี้แจงให้หญิงม่ายเห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ใจให้อาจหาญแกลั้วกล้า ปลอดขโลมใจให้สดชื่นว่าเรียงด้วยธรรมิกถา ครั้งนั้น หญิงม่ายได้กล่าวปวารณาว่า ท่านพระอุทายีว่า “พระคุณเจ้า โปรดบอกเถิด ท่านต้องการสิ่งใดที่ดีฉันสามารถจัดถวายได้ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร”

“ปัจจัยเหล่านั้นหาได้ไม่ยาก เธอจงถวายสิ่งที่หาได้ยากแก่อาตมาเถิด”

“อะไรหรือ เจ้าคะ”

“เมถุนธรรม”

“ท่านต้องการหรือเจ้าคะ”

“อาตมาต้องการ”

หญิงม่ายจึงกล่าวว่า “นิมนต์ท่านมาเถิดเจ้าคะ” แล้วเดินเข้าห้องเปลื้องผ้าถุงแล้วนอนหงายบนเตียง

ขณะนั้น ท่านพระอุทายีเดินตามนางเข้าไปถึงเตียงกล่าวว่า “ใครจักลบล้างหญิงถ้อยมีกลิ่นเหม็นคนนี้ได้” ถ่มน้ำลายแล้วจากไป

หญิงม่ายตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ ไม่มียางอาย ทูศีลชอบพูดเท็จ แต่ก็บัญญัติว่า ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ พุดจริง มีศีล มีกัลยาณธรรม พวกเธอไม่มีความเป็นสมณะ ไม่มีความเป็นพราหมณ์ ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ของพวกเธอเสื่อมสิ้นไปแล้ว พวกเธอจะเป็นสมณะ เป็นพราหมณ์ได้อย่างไร พวกเธอปราศจากความเป็นสมณะ ปราศจากความเป็นพราหมณ์ ไฉนพระสมณอุทายีขอเมถุนธรรมกะเราแล้วกลับถ่มน้ำลายกล่าวว่า “ใครจักลบล้างหญิงถ้อยมีกลิ่นเหม็นคนนี้ได้” แล้วจากไปแล้ว เรามีอะไรชั่วหนักหรือ มีอะไรที่มีกลิ่นเหม็นหนักหรือ เราเลวกว่าหญิงคนอื่นอย่างไร”

แม้หญิงพวกอื่นก็พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ ไม่มี ยางอาย หุศีล ชอบกล่าวเท็จ ฯลฯ หญิงม่ายนี้มีอะไรชั่วหนักหรือ มีอะไรที่มีกลิ่นเหม็นหนักหรือ นางเลวกว่า หญิงอื่นอย่างไร”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินหญิงเหล่านั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษมีความ ละอาย มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษา จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระอุทายีจึงพูด สรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้า มาตุคามเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิท่านพระอุทายีโดย ประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้ามาตุคาม จริงหรือ” ท่านทูลรับ ว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงตำหนิว่า “โมฆบุรุษ การกระทำของเธอ ไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โมฆบุรุษ ไฉนเธอจึงได้กล่าวสรรเสริญ การให้บำเรอความใคร่ของตนต่อหน้ามาตุคามเล่า โมฆบุรุษ เธอแสดงธรรมโดยประการต่าง ๆ เพื่อคลาย กำหนด มิใช่เพื่อความกำหนด ฯลฯ เราบอกการระบับความกัลลัคลุ่มเพราะกามไว้โดยประการต่าง ๆ มิใช่ หรือ โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลาย ยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๙๑] ก็ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน กล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ ของตนต่อหน้ามาตุคาม ด้วยคำที่พาดพิงเมถุนว่า “น้องหญิง หญิงใดบำเรอผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเช่นเราด้วยธรรมนั้น การบำเรอนี้ของหญิง นั้นเป็นการบำเรอชั้นยอด” เป็น สังฆาติเสส

เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๙๒] คำว่า ก็... ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็... ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ที่ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ถูกราคะครอบงำแล้ว คือ มีความยินดี เฟื่องเล็ง มีจิตรักใคร่

คำว่า แปรปรวน ความว่า จิตกำหนดแล้วชื่อว่าแปรปรวนบ้าง จิตโกรธแล้ว ชื่อว่าแปรปรวนบ้าง จิตหลงแล้วชื่อว่าแปรปรวนบ้าง แต่จิตกำหนดแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์ว่า แปรปรวน ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่นางยักษ์ ไม่ใช่นางเปรต ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย แต่ เป็นหญิงที่รู้เตียงสา สามารถรับรู้ถ้อยคำสุภาษิต ทูภาษิต คำหยาบและคำสุภาพ

คำว่า ต่อหน้ามาตุคาม คือ ที่ใกล้มาตุคาม ไม่ไกลจากมาตุคาม

คำว่า ความใคร่ของตน ได้แก่ ความใคร่ของตน เหตุของตน ความประสงค์ของตน การบำเรอ ของตน

คำว่า นี้...ชั้นยอด คือ นี้เป็นยอด นี้ประเสริฐที่สุด นี้เป็นชั้นแนวหน้า นี้สูงสุด นี้เป็นสิ่งเลิศ

คำว่า **หญิงใด** ได้แก่ หญิงวรรณะกษัตริย์ หรือวรรณะพราหมณ์ หญิงวรรณะแพศย์ หรือหญิงวรรณะศูทร

คำว่า **เช่นเรา** คือ เป็นกษัตริย์ หรือพราหมณ์ แพศย์ หรือศูทร

คำว่า **มีศีล** คือ ผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต เว้นขาดจากอกทินนาทาน เว้นขาดจากมุสวาท

คำว่า **ผู้ประพฤติพรหมจรรย์** คือ ผู้เว้นขาดจากเมถุนธรรม

ที่ชื่อว่า **มีกัลยาณธรรม** คือ ผู้ชื่อว่า มีธรรมงามเพราะศีลนั้นและพรหมจรรย์นั้น

คำว่า **ด้วยธรรมนั้น** คือ ด้วยเมถุนธรรม

คำว่า **บำเรอ** คือ อภิรมย์

คำว่า **ด้วยคำที่พาดพิงเมถุน** คือ ด้วยถ้อยคำที่เกี่ยวข้องด้วยเมถุนธรรม

คำว่า **เป็นสังฆาทิเสส** ความว่า สำหรับอาบัตินั้น สงฆ์เท่านั้นให้ปริวาส ฯลฯ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “เป็นสังฆาทิเสส”

บทภาชนีย์

หญิง

[๒๙๓] (๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าหญิง ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

(๑) เป็นหญิง (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นหญิง ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิต ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉานและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าหญิง ต้องอาบัติตุลลัจจัย

บัณฑิต

(๑) เป็นบัณฑิต (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นบัณฑิตและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าบัณฑิต ต้องอาบัติตุลลัจจัย

(๑) เป็นบัณฑิต (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นบัณฑิต ฯลฯ สำคัญว่าเป็น ชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าบัณฑิต ต้องอาบัติ ทุกกฏ

ชาย

(๑) เป็นชาย (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ ไม่แน่ใจว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิง ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิตและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าชาย ต้องอาบัติทุกกฏ

สัตว์ดิรัจฉาน

(๑) เป็นสัตว์ดิรัจฉาน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ ไม่แน่ใจว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิง ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิต ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชายและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าสัตว์ดิรัจฉาน ต้องอาบัติทุกกฏ

หญิง ๒ คน

(๑) เป็นหญิง ๒ คน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คนและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าหญิงทั้ง ๒ คน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ๒ ตัว

(๑) เป็นหญิง ๒ คน (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นหญิงทั้ง ๒ คน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิต ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉานและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าหญิงทั้ง ๒ คน ต้องอาบัติตุลลัจจัย ๒ ตัว

(๑) เป็นบัณฑิตเขาะกัและชาย (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นบัณฑิตเขาะกัและชายทั้ง ๒ คน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าบัณฑิตเขาะกัและชายทั้ง ๒ คน ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

บัณฑิตเขาะกัและสัตว์ดิรัจฉาน

(๑) เป็นบัณฑิตเขาะกัและสัตว์ดิรัจฉาน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นบัณฑิตเขาะกัทั้ง ๒ และมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าบัณฑิตเขาะกัและสัตว์ดิรัจฉานทั้ง ๒ ต้องอาบัติทุกกฏกับถุลลัจจัย

(๑) เป็นบัณฑิตเขาะกัและสัตว์ดิรัจฉาน (๒) ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นบัณฑิตเขาะกัและสัตว์ดิรัจฉานทั้ง ๒ ฯลฯ สำคัญว่าเป็นชาย ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิงและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าบัณฑิตเขาะกัและสัตว์ดิรัจฉานทั้ง ๒ ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

(๑) เป็นชายและสัตว์ดิรัจฉาน (๒) ภิกษุสำคัญว่าเป็นชายทั้ง ๒ ฯลฯ ภิกษุไม่แน่ใจว่าเป็นชายและสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ สำคัญว่าเป็นหญิง ฯลฯ สำคัญว่าเป็นบัณฑิตเขาะกัและมีความกำหนด (๓) ภิกษุกล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้าชายและสัตว์ดิรัจฉานทั้ง ๒ ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๙๔] ๑. ภิกษุผู้กล่าวว่า “จงบำรุงด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ บริหารคือยารักษาโรค”

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุต้นบัญญัติ

คาถารวมวินิตวัตถุ เรื่องที่ทรงวินิจัยแล้ว

เรื่องหญิงหมั้นต้องการมีบุตร ๑ เรื่อง

เรื่องหญิงผู้มีบุตรที่ไม่ต้องการมีบุตร ๑ เรื่อง

เรื่องหญิงต้องการเป็นที่รักของสามี ๑ เรื่อง

เรื่องหญิงต้องการมีโชค ๑ เรื่อง

เรื่องหญิงต้องการถวายทานอันเลิศ ๑ เรื่อง

เรื่องหญิงต้องการอุปัฏฐากด้วยสิ่งทีเลิศ ๑ เรื่อง

เรื่องหญิงต้องการไปสู่คติ ๑ เรื่อง

วินิตวัตถุ

เรื่องหญิงหมั้นต้องการมีบุตร ๑ เรื่อง

[๒๙๕] สมัยนั้น หญิงหมั้นคนหนึ่งถามภิกษุที่นางอุปถัมภ์ว่า “พระคุณเจ้า ทำอย่างไรดิฉันจึงจะมีบุตร” ภิกษุตอบว่า “น้องหญิง ถ้าเช่นนั้นเธอจงถวายทาน อันเลิศ” “พระคุณเจ้า อะไรที่ชื่อว่าทานอันเลิศ” “เมถุนธรรม” ท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค ให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (เรื่องที่ ๑)

